

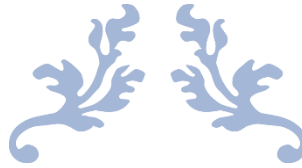
**RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING
YANGI O‘ZBEKISTON
RIVOJIGA TA’SIRI**

Xalqaro ilmiy-amaliy
konferensiyasi to'plami

21 IYUN

2023

**RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING YANGI O'ZBEKISTON
RIVOJIGA TA'SIRI**

**ВЛИЯНИЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА РАЗВИТИЕ
НОВОГО УЗБЕКИСТАНА**

**IMPACT OF DIGITAL TECHNOLOGIES ON THE DEVELOPMENT
OF NEW UZBEKISTAN**

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalar to'plami

JUNE 21, 2023
KOKAND UNIVERSITY

"O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida" O'zbekiston Respublika Prezidentining 5847-sonli Farmonida ko'zda tutilgan vazifalardan biri – ilmiy izlanish yutuklarini amaliyotga joriy etish yo'li bilan fan sohalarini rivojlantirish, ya'ni xalqaro ilmiy hamjamiyatda e'tirof etilishiga xizmat qilishdir. Shu va boshqa tegishli farmonlarda va qarorlarda belgilangan vazifalarini amalga oshirish maqsadida 2023 yil 21-iyun kuni Qo'qon universiteti "Raqamli texnologiyalar va matematika" kafedrasida "Raqamli texnologiyalarning Yangi O'zbekiston rivojiga ta'siri" mavzusidagi xalqaro miqyosida o'tkaziladigan ilmiy-amaliy konferensiyasi maqolalar to'plamini e'lon qiladi

MAS'UL MUHARRIR

Zahidov G'ofurjon Erkinovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIRIYAT HAY'ATI

G'ulomov Saidahrur Saidahmedovich – iqtisodiyot fanlari doktori, akademik;

Ahmedov Durbek Quدراتillayevich - iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Mahmudov Nosir Mahmudovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Butaboyev Muhammadjon - iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Islamov Anvar Ashirkulovich - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent;

Ruziev Shohrusbek Ravshan o'g'li - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Mulaydinov Farxod Murotovich – Qo'qon universiteti, Raqamli texnologiyalar va matematika kafedrasida mudiri

Texnik muharrir – Solidjonov Dilyorjon Zoirjon o'g'li

Ta'lim sifati yangi O'zbekiston taraqqiyotini yanada yuksaltirishning muhim omili / Raqamli texnologiyalarning Yangi O'zbekiston rivojiga ta'siri xalqaro ilmiy-amaliy konferensiyasi to'plami. Kokand university, 2023 yil 21 iyun, - «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi» 2023.

© Matn. Mualliflar, 2023.

© Kokand university, 2023.

© «Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi», original maket, 2023.

72	SANOAT KORXONALARI UCHUN BULUTLI YECHIMLAR - Mulyadinov Farhod Murotovich	309-316
73	RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA KORXONA STRATEGIYASI - Urishev Baxtiyor Abdusamatovich, Hojiyev Ixtiyor Bahodirjon o'g'li	317-322
74	ХИЗМАТ КЎРСАТИШ КОРХОНАЛАРИНИНГ ИННОВАЦИОН ФАОЛИЯТИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ - Худайбердиева Наргиза Низомиддин қизи	323-327
75	RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING TILGA TA'SIRI: RETRONIMLAR - Xolmonova Sadoqat Abdubannoyevna	328-332
76	ZAMONAVIY AXBOROT-KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING MUAMMOLARI VA YECHIMLARI - Abdullaev Akhrorjon Axadjon o'g'li	333-338
77	МОДЕЛЬ РАСПОЗНАЮЩИХ ОПЕРАТОРОВ, ОСНОВАННЫХ НА ПОСТРОЕНИИ ДВУМЕРНЫХ ПОРОГОВЫХ ПРАВИЛ - Н. М. Мирзаев, Ф.Ф. Мелиев	339-343
78	PUFAKCHALI SARALASH ALGORITMI VA UNING PYTHONDA IFODALANISHI - Jumakulov Abdumannon Kodirjonovich	344-348
79	ZILZILA SABABLARI VA UNING OQIBATLARI - Xoldarov Xatamjon Mo'ydinovich	349-353
80	XIZMAT KO'RSATUVCHI KOMPANIYALARDA SUN'IY INTELEKTDAN FOYDALANISH - A.O.Tillavoldiyev	354-357
81	TURISTIK MAHSULOTLAR VA XIZMATLAR MOHIYATIGA YONDASHUVLAR VA ULARNI DIVERSIFIKATSIYALASH JARAYONINING NAZARIY-USLUBIY JIHLTLARI - Sultonova Yulduzxon Kamoldinovna	358-362
82	XORIJIY TIL SIFATIDA INGLIZ TILINI O'RGANISH UCHUN ENG YAXSHI ELEKTRON MANBALAR - Dilyorjon Solidjonov	363-365
83	TADBIRKORLIK SUB'EKTLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ORQALI RIVOJLANTIRISH - Rustam Tohirov Solijonovich	366-370

RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA KORXONA STRATEGIYASI**Urishev Baxtiyor Abdusamatovich**

Assistent, Andijon mashinasozlik instituti

Hojiyev Ixtiyor Bahodirjon o'g'li

Andijon mashinasozlik instituti 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Maqolada raqamlashtirishning korxonalar faoliyatidagi o'rni ko'rib chiqiladi. Raqamli texnologiyalar tadbirkorlik subyektlariga yangi imkoniyatlar, jumladan, korxonalarda innovatsiyalarni ishlab chiqish va joriy etish imkonini beradi. Maqolada korxonalar jarayonlarini raqamli o'zgartirishning ustuvor yo'nalishlari batafsil ko'rsatilgan, masalan: biznes jarayonlarini raqamlashtirish; ma'lumotlarga asoslangan boshqaruv; mijozlar tajribasini boshqarish; mahsulot va xizmatlar qiymatini boshqarish; raqamli infratuzilma va texnologiyalar; raqamli hamkorlik; raqamli madaniyat va malakalar; innovatsiyalarni rivojlantirish.

Kalit so'zlar: korxonalar; raqamlashtirish; raqamli iqtisodiyot; raqamli texnologiyalar; innovatsiya.

Abstract: The article examines the role of digitalization in the activities of enterprises. Digital technologies provide new opportunities for business entities, including the development and implementation of innovations at enterprises. The paper presents in detail the priority areas of digital transformation of enterprise processes, such as: digitalization of business processes; data-driven management; customer experience management; product and service value management; digital infrastructure and technology; digital partnerships; digital culture and competencies; development of innovations.

Keywords: enterprise; digitalization; digital economy; digital technologies; innovation.

Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning asosiy global tendentsiyasi jamiyat hayotining barcha jabhalarida jadal tarqalayotgan raqamli iqtisodiyotdir. O'zbekistonda raqamlashtirishni rivojlantirish bo'yicha erishilgan yutuqlar Yevropa ko'rsatkichlaridan bir oz past bo'lishiga qaramay, mamlakatimiz milliy iqtisodiyotini rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalarni joriy etish muhimligi hukumatning davlat darajasida e'tirof etiladi. Shunga muvofiq kompleks amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. Bu me'yoriy-huquqiy bazani ishlab chiqish va keng qamrovli tashkiliy ishlar, raqamlashtirish jarayonlarini konsalting va moliyaviy davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va boshqalar [1,2]. Raqamlashtirish doirasidagi loyihalar soni va moliyalashtirish hajmi yil sayin ortib bormoqda. Hukumat-biznes-jamiyat qo'shma loyihalari ham bosqichma-bosqich rivojlanib

bormoqda, bu esa O'zbekiston iqtisodiyotini raqamlashtirish samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Raqamlashtirish axborot texnologiyalarining tarqalishi, axborot bilan ishlash tezligining oshishi, kiberjinoyatlarning ko'payishi, mehnat bozoridagi o'zgarishlar va boshqa ko'plab jarayonlar bilan birga keladi. Bu raqamlashtirish shartlari nafaqat xavf tug'diradi va noaniqlikning o'sishiga yordam beradi, balki yangi keng biznes imkoniyatlarini yaratadi. Ushbu jarayonlar ta'sirida bozorda yangi mahsulotlar va ishlab chiqarish texnologiyalari paydo bo'ladi, mehnat bozori va ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar tizimiga yangi talablar shakllanadi. Tabiiyki, bu umuman korxonalar faoliyatiga, biznesni boshqarishga bo'lgan yondashuvlarga va hokazolarga ta'sir qiladi. Bu nafaqat xizmat ko'rsatish sohasiga, balki ishlab chiqarish sohasi korxonalariga ham tegishli.

Yuqorida aytilganlar raqamlashtirish sharoitida korxonaning moslashuvchanligini boshqarish masalalarini har tomonlama o'rganish dolzarbligini tasdiqlaydi.

Masalaning qo'yilishi

Tadqiqotning maqsadi korxonalar faoliyatining moslashuvchanligini boshqarishning mohiyati va xususiyatlarini o'rganish va raqamlashtirish sharoitida korxonalar faoliyatini rivojlantirish uchun moslashuvning rolini asoslashdir. Maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni hal etish zarur: iqtisodiyotni raqamlashtirishni rivojlantirish tendentsiyalarining qisqacha tavsifini berish; raqamlashtirishning korxonalar boshqaruviga ta'sirini tavsiflash; yangi ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar tizimida korxonalar faoliyatining moslashuvi rolini asoslash va raqamlashtirish sharoitida uni boshqarish mexanizimini tuzish.

Tadqiqot ob'ekti - korxonaning raqamlashtirish sharoitidagi faoliyati, tadqiqot mavzusi - raqamlashtirish sharoitida korxonalar faoliyatining moslashuvini boshqarish usullari.

Tadqiqotning metodologik asosini ilmiy bilish usullari, usullari, usullari va tadqiqot tamoyillari majmui tashkil etadi: umumlashtirish va taqqoslash usuli, jadval usuli, analitik usul, tizimli yondashuv.

Natijalar

Raqamli iqtisodiyot rivojlanishining milliy va global ko'lamini baholash juda qiyin. Prognozlarga ko'ra, 2023-yilda ilg'or raqamli texnologiyalarning jami global xarajatlardagi ulushi 20 foizga yetadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 25-yanvardagi "Respublika ijro etuvchi hokimiyat organlari faoliyatini samarali yo'lga qo'yishga doir birinchi navbatdagi tashkiliy chora-tadbirlar to'g'risida"gi PF-14-son va 24.05.2023 yildagi PF-76-son "Ma'muriy islohotlar doirasida raqamli texnologiyalar sohasida davlat boshqaruvini samarali tashkil etish chora-

tadbirlari to'g'risida" Farmonlari raqamlashtirishning rivojlanish tendentsiyalari odatda global tendentsiyalarga mos kelayotganligini ko'rsatadi[1,2].

Eng ustuvor raqamli texnologiyalarga quyidagilar kiradi: sun'iy intellekt, robototexnika, ishlab chiqarish texnologiyalari, raqamli xizmatlar, narsalar interneti, Internet-kommunikatsiya texnologiyalari, virtual haqiqat texnologiyalari, kvant hisoblashlar [6].

Raqamli texnologiyalarga talabning o'sishi nafaqat biznes, balki tovar va xizmatlar iste'molchilari tomonidan ham qayd etilmoqda. Bu, asosan, xizmatlar va mahsulotlarning intuitiv bo'lib qolganligi, ular maxsus ko'nikmalarni rivojlantirishni va ko'p vaqtni talab qilmasligi bilan bog'liq. Bu mahsulotlarni xarid qilish, xizmatlardan foydalanish va korxonalar bilan boshqa o'zaro munosabatlarda iste'molchilardan korxonalar faoliyatiga "talablar"ning o'sishiga yordam beradi. Binobarin, bugungi kunda raqamli texnologiyalarni faol joriy etish korxonalarining bozordagi mavqeyini saqlab qolish uchun "majburiy" zaruratga aylanib bormoqda. Raqamli texnologiyalarning korxonalar faoliyatiga ta'sirini quyidagi ko'rinishlar bilan tavsiflash mumkin [3,4,5]:

- yangi ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarning tarqalishi munosabati bilan tashqi muhit noaniqlik darajasining oshishi;
- mahsulotlarni ilgari surish, bozorni tahlil qilish, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish, real va potentsial auditoriyaning sodiqligini shakllantirish uchun raqamli ishlanmalardan faol foydalanishni hisobga olgan holda marketing strategiyasini tuzatish talablari;
- iste'molchilar tomonidan xizmatlar ko'rsatish tezligiga, mahsulot sifati va funktsionalligini yangilash chastotasiga bo'lgan talablarning ortib borishi;
- korxonalar resurslarining miqdori va sifati ustidan nazoratni kuchaytirish zarurati;
- inson mehnatini ilg'or texnologiyalar bilan ommaviy ravishda almashtirish natijasida inson omili rolining tubdan o'zgarishi;
- texnologiyalarning jadal yangilanishi munosabati bilan yangi kompetensiyalarni shakllantirishga ko'maklashish orqali kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish zarurati;
- ilg'or texnologiyalarni joriy etish hisobiga ishlab chiqarish va loyihalash faoliyatida ko'lamni tejash;
- korxonalar tannaxrlari tarkibining o'zgarishi: korxonalar faoliyatining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda texnik qayta jihozlash (ishlab chiqarishdagi asbob-uskunalar va texnologiya, axborotni muhofaza qilish va h.k.) xarajatlarining oshishi va bu bilan bog'liq xarajatlarning sezilarli darajada kamayishi. ma'lumotlarni qayta ishlash, uzatish va saqlash bilan.

Jamiyatning yangi texnologik tartibga o'tishi, jumladan, global raqamlashtirish bilan birga, korxonalar faoliyatini boshqarishning yangi yondashuvlari, usullari, usullarini talab qiladi. O'z-o'zidan

raqamli texnologiyalarni korxonalar faoliyatiga joriy etish muvaffaqiyat kafolati emas. Hozirgacha raqamli texnologiyalarni samarali joriy etish va korxonalarni ushbu texnologiyalarni hisobga olgan holda boshqarishni kafolatlaydigan yagona yondashuv, aniq harakatlar ketma-ketligi mavjud emas. Bunga qisman korxonalar faoliyatini boshqarishda mavjud standartlar yordam berishi mumkin. Raqamlashtirish sharoitida korxonalar faoliyatini boshqarish kontekstida tavsiflangan boshqaruv jarayonlari doirasida bunday standartlarni guruhlash quyidagicha ifodalanishi mumkin [4]:

1. Axborotni boshqarish - korxonalar ichidagi va korxonalar va tashqi muhit o'rtasidagi aloqa tizimini takomillashtirish; yuqori sifatli ma'lumotlarni tezkor qidirish; axborot sifati, tezligi va himoyasiga qo'yiladigan yangi talablarni hisobga olgan holda axborotni qayta ishlash, uzatish va saqlash.

2. Ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish - ishlab chiqarish resurslarini tejashga yo'naltirilgan ilg'or texnologiyalarni joriy etish; ish jarayonlarini intellektuallashtirish.

3. Raqamli texnologiyalardan foydalangan holda boshqaruv qarorlarini qo'llab-quvvatlash tizimini avtomatlashtirish.

4. Tashqi muhit bilan o'zaro aloqa (moslashuvchan boshqaruv) – korxonalar faoliyatiga innovatsion yechimlarni izlash, tahlil qilish, joriy etish.

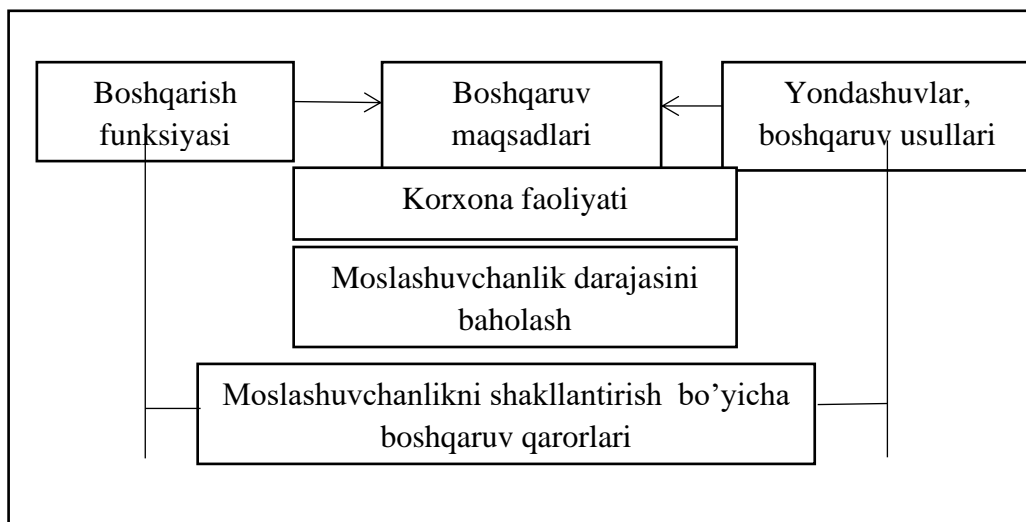
5. Inson mehnati o'rnini bosuvchi ilg'or texnologiyalarni faol joriy etish fonida xodimlarni boshqarishga yondashuvni to'liq o'zgartirish bilan bog'liq xodimlarni boshqarish tizimi.

Yuqoridagi qoidalar butun korxonalar faoliyatida va uni boshqarishda raqamlashtirish jarayonlari ta'sirida har tomonlama va murakkab o'zgarishlardan dalolat beradi. Korxonalar uchun bu o'zgarishlar tizimga moslashishni talab qiladigan yangi faoliyat shartlarini shakllantiradi. Korxonaning yangi sharoitlarga moslashish samaradorligi uning faoliyatining moslashuvchanlik kabi xususiyati bilan belgilanadi.

Moslashuvchanlik - korxonalar faoliyatining o'ziga xos xususiyati bo'lib, uning yangi atrof-muhit sharoitlariga moslashish qobiliyati va tayyorligini aks ettiradi. Tashqi muhitdagi, shu jumladan raqamlashtirish jarayonlari ta'sirida o'zgarishlarning yuqori sur'atlarini hisobga olgan holda, moslashuvchanlik tizimni prognozlash, qo'llab-quvvatlash va takomillashtirish nuqtai nazaridan boshqarishni talab qiladi. Raqamlashtirish ta'sirida korxonani boshqarish kontsepsiyasini o'zgartirish, birinchi navbatda, boshqaruv xususiyatlariga, ya'ni moslashuvchanlikka alohida e'tibor berish bilan birga bo'lishi kerak. Moslashuvning maqbul darajasiga erishish uchun asos korxonaning resurslar bilan ta'minlanganligi (moliyaviy, moddiy-texnika, axborot, kadrlar), kompaniya rahbarlari tomonidan innovatsiyalarni ijobiy "idrok etish" va

ularni ishlab chiqarishga joriy etishga tayyorlikdir. korxonada faoliyatini. Yuqoridagilarga erishish uchun tizimni boshqarish moslashuvi talab qilinadi

1-rasmda raqamlashtirish sharoitida korxonada faoliyatining moslashuvini boshqarishning umumlashtirilgan sxemasi keltirilgan. Sxemaning tarkibiy elementlari: maqsadlar, funktsiyalar, usullar, boshqaruvga yondashuvlar raqamlashtirish shartlariga muvofiq o'zgaradi. Taqdim etilgan sxemaga muvofiq, moslashuvchanlikni boshqarish bo'yicha barcha harakatlar moslashuvchanlik darajasini baholash natijalariga asoslangan boshqaruv qarorlari asosida amalga oshirilishini ko'rish mumkin.

1-rasm. Raqamlashtirish sharoitida korxonada faoliyatining moslashuvini boshqarish sxemasi (Tadqiqot materiallari asosida tuzilgan).

Xulosalar

Tadqiqot jamiyat hayotining barcha jabhalarida raqamlashtirish jarayonlari rivojlanishining global miqyosi va sanoatga mansubligidan qat'i nazar, korxonalarni strategik rivojlantirish kontekstida raqamli texnologiyalarni joriy etish muhimligini isbotlaydi. Yangi sharoitda tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish va boshqarish usullari o'zgaradi. Ushbu o'zgarishlar, asosan, faoliyatni avtomatlashtirish sur'atlarining oshishi, faoliyatni keng ko'lamli axborotlashtirish; zanjirni tahlil qilish muddatini sezilarli darajada qisqartirish - boshqaruv qarorlari - harakatlar, operatsiyalar.

O'zbekiston iqtisodiyotida raqamli transformatsiyalar jarayoni hozirda dastlabki bosqichda. Shunga qaramay, bozordagi mavqeyini saqlab qolish va uzoq muddatli rivojlanishga intilayotgan har bir korxonada raqamlashtirish yutuqlarini faol joriy etish va foydalanishga majbur. Korxonalaridan bu jiddiy psixologik (raqamli transformatsiyalarni amalga oshirish zarurligini anglash) va

resurslarga tayyorlikni talab qiladi. Bu moslashuvchanlikni shakllantirish, prognozlash va qo'llab-quvvatlash nuqtai nazaridan tizimli boshqaruv bilan ta'minlanadi. Aynan shu harakatlar korxonaning raqobatbardoshligining maqbul darajasini va uning bozordagi barqaror o'rnini ta'minlash uchun asosdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Raqamli O'zbekiston-2030" strategiyasini tasdiqlash va uni samarali amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida 2020-yil 5-oktabrdagi PF-6079-son farmoni.
2. 2020 yil 28 aprel kuni O'zbekiston Prezidentining "raqamli iqtisodiyot va elektron hukumatni keng joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PQ-4699-son qarori.
3. Abdusalomov A.B. Mamatov M.A Korxonalar faoliyatida raqamli texnologiyalardan foydalanish "Экономика и социум" №4(107)-1 2023
4. Гадасина Л.В. Цифровизация — угроза или возможность развития для менеджмента? /Л.В. Гадасина, Г.И. Пивень// Вопросы инновационной экономики. — 2018. — Том 8. № 4. — С. 565–574.
5. Tuychieva, O. N. (2020). On the problem of training competitive personnel for the digital economy. *Theoretical & Applied Science*, (5), 701-707
6. Цифровая трансформация отраслей: стартовые условия и приоритеты: докл. к XXII Апр. междунар. науч. конф. по проблемам развития экономики и общества, Москва, 13–30 апр. 2021 г. / Г.И. Абдрахманова, К.Б. Быховский, и др.; рук. авт. кол. Нац. исслед. ун-т «Высшая школа экономики». — М.: Изд., 2021. — 239 с.